

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ОБЕСТИ: ВІД ЄМАДИКИНА ДО КОЦУПІВКИ

Сумські й чернігівські топоніми як частину прадавнього іранського фракталу назв стало можливим виділити й прокоментувати після виявлення контурів цього фракталу в масштабі цілої України і більше – у його «скіфських» продовженнях до Балтійського узбережжя Польщі й Німеччини. Конкретизації основних положень теми сприяли здобутки іраністики й суміжних наук, а саме: з одного боку, виявлення у топонімії України неодноразових повторень терміна «сатрапія» і конкретний слід XXIV перської сатрапії Сака Парадрія «Скіфи заморські», – а з іншого боку, відповідність такого сліду відомостям про цю сатрапію в царських написах Персеполіса. Додатковим аргументом на користь висновку про перський топонімічний слід в Україні стали дані генетики про поширеність серед українців і сусідніх народів носіїв «месопотамської» Y-гаплогрупи J2 (в Україні бл. 7%).

Ключові слова: Україна, топонімія, іранські топооснови, Сумська область, Чернігівська область

1. Річка *Обеста*, села *Ємадикине*, *Туранівка* См.

Глухівщина береже свій унікальний доказ знайомства предків слов'ян з зороастризмом – назву річки Обеста з цілком упізнаваного прототипу дір. Araestak 'Авеста' (священна книга зороастрійців): див. нариси «Дриги», «Обеста», «Карапани» у кн. [Тищенко 2011, 157-161]. Дір. drigu означає 'праведний зороастрієць' (пор. *Недригайлів* См, *Дрижполе* Чк). Зороастризм – виключно іранська і не прозелітична релігія (іранці не залучали до неї інші народи). Іранізм *Обеста* довгий час був ізольованим, без простежених дальших зв'язків з топонімами того ж історичного кола.

Згадуючи про плем'я амадоків у своїй книзі про етнонімію Птолемейової Сарматії, О.Стрижак зазначає, що «в основі його вбачають скіфський етнонім Амадоко», пов'язуваний зі скіфс. ама 'сирий'» [Стрижак 1988, 79] (тобто «сироїди»?). Повнішою виглядає інша аналогія з осет. amaettag 'здобич' (від амаг-уп 'вбивати') зі стандартним суфіксом -ddag, пор. bajzaj-уп 'залишатися' → bajzae-ddag 'нащадки', qaewu-п 'бути потрібним' → qwu-ddag 'справа', зуг-уп 'говорити' → зуг-ddag 'суперечливий' [Абаєв, I, 51]. Тоді виходило б, що у етнонімі *амадоки* наявні дві скіфські морфемі, і означає ця назва «переможені» (за аналогією до тюрк. *берендеї* 'ті, що підкорилися').

За всіх обставин з цим грецьким Амадокоі ще не було співвіднесено назву села *Ємадикине* См Глухів, де поява йотації перед першою голосною пояснима і закономірна як слов'янське історичне явище перед іншомовною голосною (пор. *яблуко* ~ англ. apple 'яблуко', *Якун* ~ дшв. *Накоп*, *ягня* ~ лат. agnus 'ягня', *ярмо* ~ дгр. *Ђрмевоc* 'приєднаний', *Яроповичі* Жт ~ *Араповичі* Чг). Навряд чи колись удасться дізнатися, чи були амадоки

прихильниками чи противниками зороастризму, але безперечними фактами залишаються видатне топонімічне сусідство (8 км) «р. *Обеста* (<Авеста)> с. *Ємадикине*» і його належність до великого іранського фракталу історії України.

У такому разі унікальне ім'я с. *Ємадикине* продовжує той самий скіфо-сарматський фрактал (мозаїчний ареал), що й інша унікальна в Україні назва сіверського с. *Туранівка* См Ямпіль. У наш час прототип цієї назви – центральньоазійський Туран – не критично пов'язують з тюркським світом. Якраз факт розміщення обох сіл (*Ємадикине* і *Туранівка*) в одному історичному районі з р. *Обеста* змушує уважніше поставитися до міркувань В. Абаєва з цього приводу. Вчений пише: «Стосовно взаємин «Ірану» й «Турану» цілком слушні думки висловив видатний російський вчений минулого століття В.В. Григор'єв. «Туран, – писав він, – протиставлений Ірану лише в географічному сенсі: Іран – це країни на південь від Аму[-Дар'ї]; Туран – країни на північ від неї... Немає сумніву, що Іран і Туран, як терміни географічні, отримали існування незалежно від імен Іраджа і Тура, казкових синів міфічного Ферідуна, але відношення спорідненості, у які ставить легенда Тура й Іраджа, як братів, як дітей одного батька, свідчить, що в уявленнях давніх персів Туранці анітрохи не протистояли Іранцям в етнографічному сенсі, а навпаки, уявлялися як їхні брати. Тому й нескінченна боротьба Іранців з Туранцями, яка складає зміст Шах-Наме, є зовсім не боротьбою двох взаємно чужих племен, іранського з тюркським, – як це собі надумали європейські коментатори Шах-Наме, – а боротьбою між двома крилами одного племені... Підтвердженням того є вся топографічна номенклатура Турану за Шах-Наме, так само як і власні імена героїв і героїнь туранських, які вказані в цьому творі, особливо коли йдеться про найдавніші часи: в іменах цих і назвах річок і місцевостей немає нічого «туранського» в розумінні тюркського, монгольського, угорського; всі вони мають той самий характер, що й імена героїв, героїнь, річок і місцевостей у самому Ірані... Іранцям Фірдоусі ні з ким було воювати за Оксом (Аму-Дар'єю. – К. Т.), окрім як з родичами, своїми ж арійцями, тільки іншої, північної гілки» [Абаєв 1990, 30-31]. І далі В. Абаєв детально аналізує відомості Авести про головного ворога зороастрійських племен – конкретне турське плем'я *данайців*, ім'я яких походить від дір. *dānav* 'річка' з аналогією в осет. *дон* 'річка', в українських гідронімах *Дніпро*, *Дністер*, *Дунай*, *Донець*, рос. *Дон* (*Танаїс*), а також в історичній назві Сир-Дар'ї – також *Танаїс*. Весь цей простір визнано тепер за ареал розселення в минулому скіфо-сарматських племен [Членова].

2. *Аршуки* См, Чг. За найближчою тематичною аналогією, топооснова Аршук- відображує власне ім'я *Аршака*, проводиря родичів саків-амадоків – саків-парнів, які 238 р. до н. е. скористалися послабленням селевкідів і відвоювали в них

Рис. 1. Аршаки; Мітридат Аршакид
(зображення на монетах)

провінцію Парфію (прибравши собі надалі ім'я *парфян*), чим започаткували подальше перебрання влади з рук еллінізованої верхівки в усьому Ірані та майже півтисячолітнє панування династії Аршакидів (238 р. до н.е. – 226 р. н. е.).

Незвичним топонімічним фактом є повний збіг рідкісної назви *Ариуки* СМ Липова Долина і *Ариуки* ЧГ Новгород-Сіверський – щоразу у своєму насиченому контексті з іншими назвами від іранських топооснов, на які ім'я Аршака тепер і виводить. Так, топонімічним оточенням с. *Ариуки* СМ є: *^Воропай*; *Шатравине*, *Коцупіївка*, *Коцупіїв Степ*, *Яснопільщина*. Околиці с. *Ариуки* ЧГ: *^Узруй*; *Ясне*, *Карабани*, *Рогівка*, *Стахорицина*, *Араповичі*, *Дробишиїв*, *Форостовичі*; *Ковтунове* СМ. Глухівські назви з очевидністю містяться між цими двома районами з іранським слідом в Україні (рис. 3).

Назва сусіднього до сумських *Ариуків* с. *Воропай* за своїм звуковим складом дуже точно відтворює ім'я 18-ї перської сатрапії Арабайя (того самого походження назви с. *Воропай* СМ Краснопілля, *Воропайів* і *Воропайівка* Кв, а також *Горопай* Жт і *Бребоя* Зк зі своїми перськими контекстами). Незалежним підтвердженням історичної присутності арабів є назви *Арапівка* ЛГ, *Арабка* Зп, *Араповичі* ЧГ, очевидно, *Яраповичі* Жт.

3. *Узруй* ЧГ. Сусіднє до *Ариуків* ЧГ село зветься *Узруй*. Через літописну форму Хоздрою цю назву було пов'язано з ім'ям Хосров, яке мали двоє перських царів найпізнішої династії сасанідів. У безупинних війнах з Візантією їм вдалося утриматися при владі 48 і 38 років (!). За такий час сусіди навіть виробили загальне поняття «хосров» як синонім перського царя, аналогічно до імені Цезаря, що стало іменником *цїсар* і *цар*, або Карла Великого, від якого походить іменник *король* в усіх слов'ян і угорців. Незнищене часом ім'я чернігівського села *Узруй* стосується, отже, якихось невідомих нам подій VI або VII ст. – часів Хосрова I Анушірвана

Рис. 2. Пероз, Ормузд, Хосров Сасаніди

(531-579) або Хосрова II Парвіза (590-628). Це вже переддень краху Перської держави під натиском арабів (битва при Каддисіє, 636 р.). А ще через століття араби воювали вже й у наших краях проти держави хозарів з їхніми степовими підданцями, у тому числі й слов'янами [Тищенко 2011].

4. *Стахорицина* ЧГ, *Ашанівка* Чк. Події значно давнішого, бо ахаменідського часу (VI-IV ст. до н. е.) відображені у назві близького до *Ариуків* і *Узруя* с. *Стахорицина* ЧГ: її основі Стахр- відповідає ім'я колиски перської державності міста *Стахр* або *Істахр* [Колесников, 105, 121, 124-127], столиці прадавнього *Аншану* (пізніша назва – *Фарс*, гр. *Персида*). Давня назва Аншану теж збережена у топонімії України в основі ім'я села *Ашанівка* Чк Драбів: Драбівці, Ковтуни, Ковтунівка 2, Сосинівка, ст. Пальмира, *Карабани*, *Гельмязів*. Топооснова Стахр- зустрічається у топонімії України не раз, як от у назві торфовища *Стáхор* і бол. *Стахорське* Вл, напевно і пот. *Стефорівка* Зк.

Факт розпізнання топоніма *Ашанівка* як можливого похідного від прототипу основи *Аншан* дає підставу вбачати інший спосіб історичного продовження її у кількох місцевих назвах від основи *Імшан*- (з *Аншан*): це єдине в Україні с. *Імшана* СМ Ямпіль і кілька річок і боліт з такими ж назвами. Реальність існування під майбутнім Новгородом-Сіверським району перських літніх латифундій підтверджує і пізніший слід у цих краях арабського джигаду (с. *Араповичі*, рукав Десни *Арапівка*, ур. *Подольох* у с. Уралово = Олтар СМ С-Буда: з топонімічних матеріалів В.К.Шийка). Як відомо, слід джигаду пов'язаний тут з арабо-хозарською війною 710-737 рр. і був би непояснимий через майже повну відсутність сліду самих хозарів (на відміну від району основних військових подій навколо Харкова). Натомість інший ворог арабів – перси – якраз добре засвідчені у місцевій топонімії, – деталі [Тищенко 2011, 93].

В околицях як *Стахорицини* ЧГ, так і *Ашанівки* Чк двічі трапилася назва села *Карабани*. У ній з очевидністю збережено згадку про іншу яскраву перську і ширше – іранську реалію: жерців-карапанів, які практикували чорну магію в дозороастрійський період [Шапошников, 16, 159]. Основою назви смт *Гельмязів*, судячи з звукового матеріалу (-я- < -ã-), є ім'я священної річки зороастрійців – *Гельманд* (у теперішньому Афганістані).

Так само в обох топонімічних контекстах фігурують назви від основи *Ковтун*-: у широких околицях с. *Стахорицина* ЧГ це с. *Ковтунове* СМ Шостка, а в околицях *Ашанівки* Чк – це с. *Ковтуни* і дві різні *Ковтунівки*. У тематичному фракталі «Давній Іран» топооснова *Ковтун*- могла б відповідати назві Екбатан, однієї з столиць Персії Ахаменідів. Однак, беручи до уваги реально засвідчену давнішу форму цієї основи *Kolton*- (*Koltonne* 'Ковтуни Чк' [Боплан

1650]), можна припустити походження її від етноніма скелотів (самоназва скіфів, за Геродотом): **_kolt_* *ūn-* < *skolot* + *ān*. На користь такого припущення говорить у Наддесенні сусідство назв р. *ОСота* і с. Ясне (оси, яси), – а на Черкащині назви с. *ШКОД. унівка* (гр. Σκῦθαί 'скіфи').

Численні топоніми України від основи Рай-, Рий-, Рог-, Ріг- бережуть пам'ять про духовну столицю Ірану Рагу (середньовічний Рай, Рей; руїни у передмісті теперішнього Тегерану). На те, що йдеться про Рай (Рей) – назву міста, неодноразово прямо вказує інший компонент топонімів в Україні: *Райгород* Вн, Чк, *Райгородка* Лг 2, *Райгородок* Дц, Жт, Чг, *Раймісто* Вл. Давніше звучання ім'я цього ж перського міста Рага десятки разів засвідчене у таких назвах як *Роганка* і *Рогань* Хк, *Рогатин* і *Рогиня* ІФ, *Роги* Жт, Чк, *Рогинці* См, Вн, *Рогівка* Жт 2, Хк, Чг, *Роговичі* Вл, Хм, *Рогощі* Чг. Рага була джерелом духовних впливів дуже довго, що видно з потреби уточнень, про яку саме Рагу-Рай ідеться. Звідси 11 складних назв *Рогізна* і *Рогізне*, а також *Козероги* Чг (Рага еламська: перс. *huz*), *Райолександрівка* Лг, *Рай-Олександрівка* Дц (Рага, завойована Олександром, тобто елліністична), *Чорторія* Вн, Кв, Чв, *Чорторійськ* Вл, *Чорториги*+ См (очевидно, Рага-Рай після втрати Іраном державності), *Трирогове* Пл (Рага різних часів або з різними суспільними зв'язками).

5. *Шатравине, Коцуніївка* См, *Передеріївка* Пл. Після виявлення в топонімії України збережених ознак туранів-амадоків, імен царів Аршака, Хосрова, столиць Ірану Стахра і Раги, колиски Персії Аншану, священної річки авестійців Гельманду та ім'я самої Авести вже не було несподіванкою зустріти добре збережений слід перської сатрапії над Хоролом См, в околицях Києва, на Інгулі Кг і у Криму.

Прямою вказівкою на присутність сатрапа є топооснова *Шатрав-* назви *Шатравине* (букв. «сатрапине») теперішнього передмістя смт Липова Долина См. Про те, що це географічне ім'я не випадкове і означає саме сатрапа, свідчать назви двох найближчих сіл цього ж району – *Коцуніївка* і *Коцуніїв Степ*. В них упізнавана основа слова *х̄са̄сар̄ā-vā* ахаменідських перських написів з тим же значенням 'сатрап'.

Території скіфської Наддніпряни могла стосуватися тільки 24-а сатрапія Ахаменідської Персії «Сака Парадрія» (Скіфія Заморська), не раз згадана у царських клинописних наскельних написах в Ірані. Перше слово у цій назві Сака означає перською *саків*, званих по-грецьки *скіфами* (пор. і в Україні м. *Саки* Км, с. *Сачки* Зп, а також численні *Сахни* і *Сахнівки*). Інше слово Парадрія складається з морфем пара- 'за' і драйя (сучасне перс. *dāryā*) 'море'. Слід нагадати, що це море вперше увійшло до історії під своїм найдавнішим перським ім'ям *Ахшайна* 'темне'. Лише пізніше греки переробили його на *Понт Аксинський*. При цьому вийшло, що це означає 'море негостинне',

– і з цієї причини назва була ще раз змінена на *Понт Евксинський* 'море гостинне'. Для нас важливо, що догрецькою і першою історично відомою назвою Чорного моря є все-таки давньоперська назва *Ахшайна*. За цим морем і розміщувалася сатрапія Сака Парадрія 'Скіфія заморська'.

САХАНський (тобто «саковим, скіфським») зветься село поруч з *КОЦУПіївкою*, а за 34 км на південь від неї і *Шатравиного* є с. *Передеріївка* Пл Миргород (рис. 3), у назві якого документовано ім'я власне сатрапії Саків Парадрія. Діагностична пара від основ Шатрав- ~ Передрій- зафіксована і у назвах с. *Шатравина*+ [АТП, 241] і балка *Шатравина Кг Компаніївка* (близько *КОЧУБейівка*, став *КОВТУНівський*) і за 78 км колодязь *Передріїв* у с. Івангород Кг Олександрівка [СМГУ, 354]. Третя пара – назви р. *Сахравицина* Кв КСв і за 70 км оз. *Передеруха* Кв Іванків (біля с. *ВОРОПАївка*! і р. *САХАН*). Основа *Передер-* упізнавана у назвах с. *Передримихи* Лв 2 (біля нп *СОХАНі, ЙОНичі, РОГалі*) і с. *Пере-дерієве* Дц (біля б. *КОЛОТУНова*). Існують українські прізвища *Передерій* і *Передрій*, які сягають, отже, давньоперських реалій V ст. до н.е. Є такі прізвища і в Росії (Інтернет).

Виявленому в топонімії України сліду перської сатрапії відповідають і відомі археологічні факти. Кільканадцять кам'яних циліндричних печаток перських чиновників з Керчі зібрані у колекції Ермітажу [Неверов, 14, 30-35], – за люб'язним повідомленням С.Я. Берзіної (Державний музей східного мистецтва, Москва). Зрозуміло, що без підтримки історичних джерел археологи не наважилися й думати про можливість використання цих печаток персами у Криму за прямим призначенням і обмежилися теорією «імпорту»: виходило б, що ці кам'яні печатки привезені з Ахаменідської Персії до Криму (такі ж через Ахшайну!) як сувеніри. Однак широкий топонімічний контекст Керчі включає переконливу групу кримських топонімів від іранських основ зі слідом сатрапії: *Ардабда*+ (Феодосія), *Судак* (Сугдея+), *Партеніт*, *Форос*, *Корсунь*+ (згодом Херсонес) і р. *КАСПан-Су* Км Бахчисарай (з імовірними прототипами скіфс. Ард- 'божество' + хабд- 'сім' («Семибожна»), Согд, Парфія, Фарс або Хорезм, Курош/ Корес, *х̄са̄сар̄ā-(vā)* сатрап + *ān* 'суфікс множини'). *КАСПан-Су* – «річка сатрапівців»?

6. Загальна концепція іранського пласту топонімії України опрацьована і впорядкована автором у розширеному тексті доповіді «Перська сатрапія на Дніпрі: топонімічні контексти», підготованої до міжнародної міждисциплінарної наукової конференції з застосування контекстуального методу у топоніміці (Київ, квітень 2012 р.).

Фрагмент оглядової картосхеми перського історичного фракталу топонімії України з 540 назв (рис. 3) дає змогу оцінити масштаби й інтенсивність контактів з Персією упродовж її трьох історичних

Рис. 3. Реалії 24-ї перської сатрапії «Сака Парадрія» (Скіфи заморські) у топонімії України. Символ Ахури Мазди (фравахар) позначає топонімічний слід зороастризму (Обеста 'Авеста', Дриз-/Дриж - <дриги, ятвязька назва київських слов'ян, Шпенд- < дрп. *srenta* 'святий'). Клинопис *xšaçaṛā-vā* 24 і *paradriya* унаочнює історичний слід персів

епох – ахемідської, аршакидської і сасанідської. З загальної конфігурації розміщення назв від перських основ видно, що перси з географічних причин уподобали собі зручний водний шлях на північ не Ворсклою чи Десною, а Пелом з Хоролом, і саме ними проникли з Дніпра на південь теперішньої Сумщини: тут розміщений основний ареал скупчення назв від перських основ. Присутність персів в околицях майбутнього Києва також є очевидною завдяки переконливим топонімічним контекстам. Можна припустити, що шлях далі на північ Десною повз Київ цікавив персів менше через меандровий характер русла Десни, внаслідок чого відстані річкою потроюються порівняно з відстанями по прямій (Десною від Києва до Новгород-Сіверського понад 1000 км, суходолом – менше 300 км).

У зв'язку з особливою роллю Псла дістає

пояснення й логічну прив'язку факт збереження у топонімії України іншого району із згадкою сатрапії (с. Шатравина+, б. Шатравина ~ колодязь Передріїв у с. Івангород Кг) у широких околицях теперішнього Кіровограда: цей район прилягає до Середнього Дніпра якраз напроти гирла Псла.

Як видно з укладеної схеми, явищем, корельованим з перським слідом на Пслі й Хоролі, є «лінія Ковтунів». Це ланцюжок назв від основи Ковт(ун)- (з *_колот- + -ун 'сколоти'), витягнутих з півдня на північ (від става Ковтунівського Кг через райони Драбова Чк, Прилук і Ічні Чг до с. Ковтунове См Шостка) – паралельно до смуги назв від перських основ, але за 70-100 км на схід від неї. Тут Ковтуни всі. Це басейни річок Оржиця, Супій, Трубіж, Остер, де слід перської присутності виразно меншає і де, отже, скіфи вільно існували собі далі. Інша «лінія

Сахнів» – ланцюжок назв від основ Сахн-/ Сах-ан- (з сак- + -ан 'саки') – проходить у широтному напрямі зі сходу від рц *Сахновщина* Хк на захід до с. *Сохані* біля с. *Передримихи* Лв і має відповідати південній межі розселення саків-скіфів на краю масиву тяглого історичного заселення.

До вже розглянутих місцевих назв перського кола з Сіверщини слід додати відомості про основу Хильк- з ім'я с. *Хильчичі* См С-Буда (пор. *Хильки* Чк, *Хильківка* Пл, *Хилькове* См Недригайлів та ін.). Найближчим відповідником у тематичному колі «Давня Персія» тут є назва південної частини Малої Азії дперс. *Хілакку* 'Кілікія' (в сучасній Туреччині), яка не становила окремої сатрапії, але була широко відомою під цим ім'ям. Топооснова Іон- у назві с. *Іонине* дає підстави розмістити цей топонім у ряду з назвами *ЙОНичі* Лв, *ЮНАки* Пл, *ЮНАківка* См, *ЮНівка* Вл, *ЮНАшки* Вн, *ЮНАшків* ІФ, а з протетичним приголосним В- – *В'ЮНне* См, *-ище* Жт, Кв, *-івщина* Рв, *-ки* Жт, Кг. Імовірним прототипом цих назв у перському колі є назва 23-ї перської сатрапії дперс. *ЙАУНа* 'Йонія', тобто Греція, – сусідньої до 24-ї сатрапії Сака Парадрія «Скіфи заморські» у царських списках сатрапій. Назви від основи Іон- виглядають прямим топонімічним підтвердженням відомостей Геродота про гелонів – скіфізованих греків. З теперішнього розпорошеного розміщення селищ з цими назвами видно мозаїчний характер розселення греків серед місцевого населення – аналогія до етногенетичних процесів, що відбувалися й на величезних просторах у завойованій греками державі Ахаменідів.

Після популярності в радянський час відомостей про Спартака назви сіл від його ім'я Дц, См потребують додаткової перевірки за джерелами на предмет визначення їхньої давності в топонімії України. З іншого боку, топоніми від основи Спарта- (а не Спартак-) цього навряд чи потребують: пор. с. *Нова Спарта* См С-Буда і особливо *Спарта-си* Хк Хк. У колі перських аналогій привертає увагу можливість пояснення цієї основи не з назви історичної країни Спарта у Південній Греції (причини зв'язків якої з Наддніпрянщиною не видаються очевидними), а з назви 22-ї перської сатрапії дперс. *Sparda* 'Лідія'. Лідія була сусідкою Йонії, і потоки прибульців з Персії до Наддніпрянщини цілком могли включати певну кількість лідійців. До того ж, в Україні відомо чимало назв від основи Ліді-, Ліді-, які продовжують самоназву лідійців: *Лідин* Чг, *Лідівка* Жт 2, Од, *Лідіївка* (!) Мк та ін.

Так топонімія дає шанс відновити, здавалося б, назавжди втрачені сторінки давнього минулого України, збагачуючи й доповнюючи скупі фрагменти знань про нього з інших історичних джерел.

Література

1. Абаев В.И. Скифский быт и реформа Зороастра // Абаев В.И. Избранные труды. Религия, фольклор, литература. – Владикавказ, 1990. – С. 9-51.
2. Абаев В.И. Историко-этимологический словарь

осетинского языка: В 5 т. – М.-Ленинград, 1958-1995.

3. АТП – Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ. – К., 1973.
4. Боплан – Спеціальна карта України Гійома Левассера де Боплана 1650 року. [Супровідний текст]. – Київ–Львів, 2000.
5. Колесников А.И. Завоевания Ирана арабами. – М., 1982.
6. Неверов О.Я. Иранские геммы // Иран в Эрмитаже. Формирование коллекций. Каталог выставки. – СПб, 2004. – С. 14, 30-35.
7. СГУ – Словник гідронімів України. – К., 1979.
8. СМГУ – Словник мікрогідронімів України. – К., 2004.
9. Стрижак О.С. Етнонімія Геродотової Скіфії. – К., 1989.
10. Тищенко К.М. Халіфат і сівера: топонічний слід в Україні. – К., 2011. – 496 с.
11. Тищенко К.М. Перська сатрапія на Дніпрі: топонімічні контексти. – К., 2012. – 120 с.
12. Членова Н.Л. О времени появления ираноязычного населения в Северном Причерноморье // Этногенез народов Балкан и Северного Причерноморья. – М., 1984.
13. Шапошников – Заратустра. Учение огня. Гаты и молитвы/ Предисл. А.Шапошникова. – М., 2007.

Тищенко К.Н. Исторический аспект Обесты: от Емадыкино до Коцупеевки

Сумские и черниговские топонимы как часть древнего иранского фрактала названий стало возможным выделить и прокомментировать после обнаружения контуров этого фрактала в масштабе целой Украины и более – в его «скифских» продолжениях до Балтийского побережья Польши и Германии. Конкретизации основных положений темы способствовали достижения иранистики и смежных наук, а именно: с одной стороны, обнаружение в топонимии Украины неоднократных повторений термина «сатрапия» и конкретный след XXIV персидской сатрапии Сака Парадрия «Скифы заморские», – а с другой стороны, соответствие такого следа упоминаниям об этой сатрапии в царских надписях Персеполиса. Дополнительным аргументом в пользу вывода о персидском топонимическом следе в Украине стали данные генетики о распространенности среди украинцев и соседних народов носителей «месопотамской» Y-гаплогруппы J2 (в Украине ок. 7 %).

Ключевые слова: Украина, топонимия, иранские топоосновы, Сумская область, Черниговская область

Tyshchenko K.M. Historical context of the Obesta: from Yemadykine to Kotsupiiivka

After the statement of general shape of Old Iranian traces area in the place name system of Ukraine – with its “scythian” outlets to the Baltic shore of Poland and Germany – it became possible to systematize a part of this area situated in Sumy and Chernihiv regions. The main lines of the paper were precised thanks to the achievements of the Iranian studies as well as adjacent scientific sectors. From one side, in the toponymic system of Ukraine were detected some place names from the stem ‘satrap’ with other traces of the XXIV-th Persian satrapy of Sakā Paradrīya (Paradrāya). From another side, it was demonstrated, that these place names correspond to the real existence of this satrapy, proved by the Royal inscriptions of Persepolis. A supplementary argument on behalf of the possibility of Persian traces in the place name system of Ukraine was the genetic information about the widespread of “mesopotamian” Y-haplogroup J2 among Ukrainian and neighbour ethnicities (ca. 7% in Ukraine).

Key words: Ukraine, place names, Iranian stems, Sumy Region, Chernihiv Region

21.03.2012 р.